

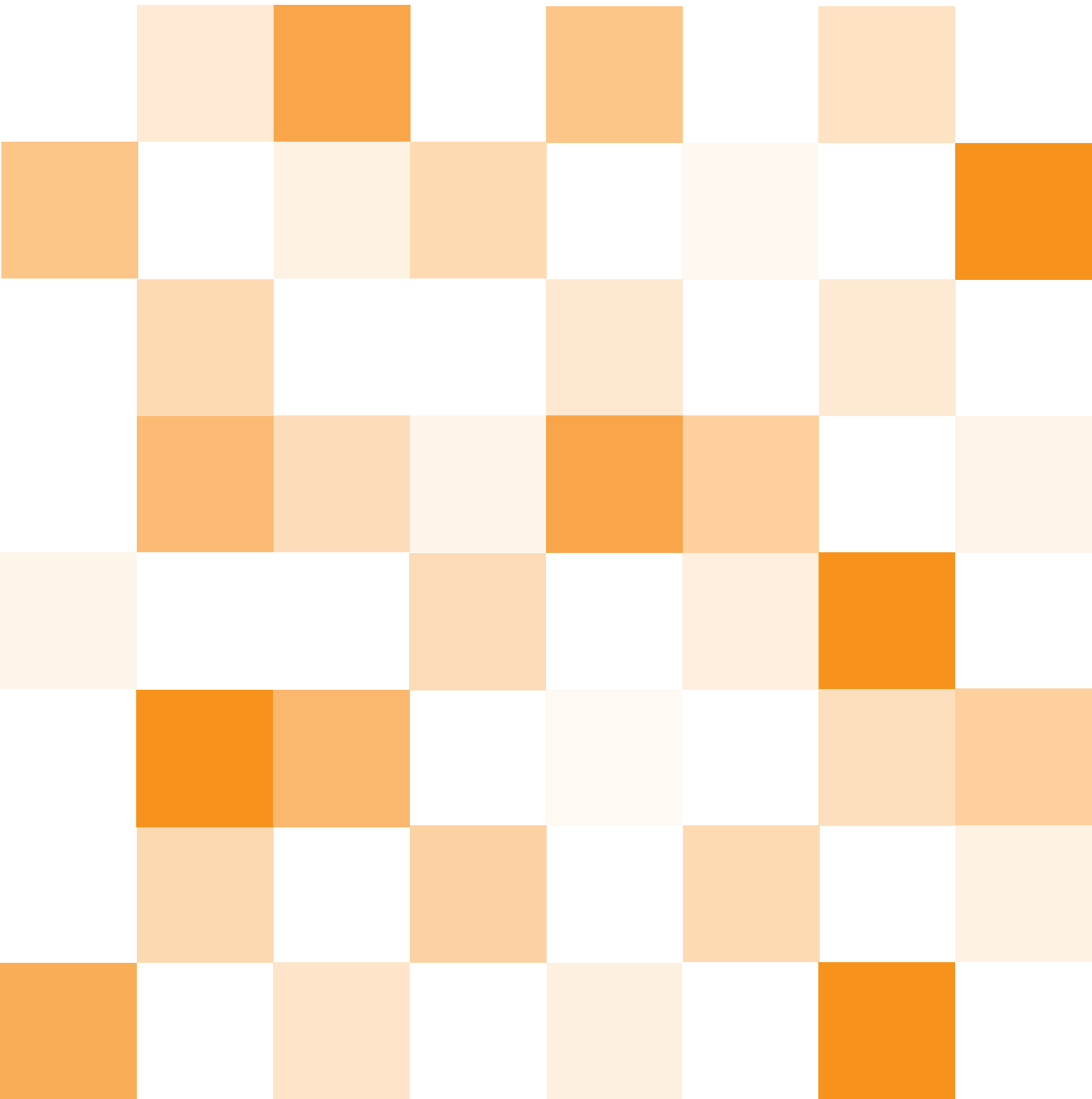
laith fyw: iaith byw

Strategaeth y Gymraeg 2012–17

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Adroddiad blynyddol 2015–16

laith fyw: iaith byw – Strategaeth y Gymraeg 2012–17 Adroddiad blynyddol 2015–16

Cynulleidfa

Adrannau Llywodraeth Cymru; cyrff cyhoeddus yng Nghymru; cyrff y trydydd sector yng Nghymru; cwmnïau y sector preifat yng Nghymru; sefydliadau addysgol yng Nghymru; sefydliadau sy'n gweithio i hybu'r defnydd o'r Gymraeg; sefydliadau sy'n gweithio gyda theuluoedd, plant a phobl ifanc, a chymunedau; a phartion eraill â diddordeb.

Trosolwg

Er mwyn cyflawni gofynion Deddf Llywodraeth Cymru 2006 *lansiwyd iaith fyw: iaith byw – Strategaeth y Gymraeg 2012–17* ym mis Ebrill 2012. Mae'n ofynnol o dan Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 i gyhoeddi adroddiad blynyddol i fonitro cynnydd yn erbyn Strategaeth y Gymraeg.

Rhagor o wybodaeth

Dylid cyfeirio ymholiadau am y ddogfen hon at:

Uned y Gymraeg

Llywodraeth Cymru

Parc Cathays

Caerdydd

CF10 3NQ

Ffôn: 029 2080 1307

e-bost: UnedIaithGymraegWelshLanguageUnit@cymru.gsi.gov.uk

Copiâu ychwanegol

Mae'r ddogfen hon ar gael ar wefan Llywodraeth Cymru yn

www.llyw.cymru/ygymraeg

Dogfennau cysylltiedig

Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

www.legislation.gov.uk/mwa/2011/1/contents/enacted/welsh

laith fyw: iaith byw – Strategaeth y Gymraeg 2012–17 (2012)

www.llyw.cymru/topics/welshlanguage/policy/living/?skip=1&lang=cy

Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg (2010)

www.llyw.cymru/docs/dcells/publications/100420welshmediumstrategy.pdf

laith fyw: iaith byw – Bwrw mlaen: Datganiad polisi (2014)

www.llyw.cymru/topics/welshlanguage/policy/living/moving-forward/?skip=1&lang=cy

laith fyw: iaith byw – Bwrw mlaen Cynllun Gweithredu (2015–16)

<http://gov.wales/topics/welshlanguage/publications/welsh-language-strategy-action-plan-2015-2016/?lang=cy>

Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015

www.legislation.gov.uk/wsi/2015/996/pdfs/wsi_20150996_mi.pdf

Arolwg Cenedlaethol Cymru, 2013–14: Arolwg Defnydd Iaith (2015)

www.llyw.cymru/docs/statistics/2015/150129-welsh-language-use-survey-cy.pdf

Cynnwys

Rhagair y Gweinidog	2
1. Y Gymraeg a'r economi	4
2. Gwell cynllunio strategol ar gyfer y Gymraeg	7
3. Defnyddio'r Gymraeg yn y gymuned	12
4. Newid ymddygiad ieithyddol	16
Atodiad A: Dangosyddion Strategaeth y Gymraeg	19
Atodiad B: Dangosyddion y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg	30

Rhagair y Gweinidog

Mae'n bleser gen i gyhoeddi'r adroddiad blynyddol hwn ar Strategaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer y Gymraeg.

Rhoddodd y datganiad polisi *iaith fyw; iaith byw – Bwrw Mlaen*, a gyhoeddwyd ym mis Awst 2014, ffocws penodol ar ein blaenoriaethau fel Llywodraeth wrth weithredu'r Strategaeth dros y tair mlynedd hyd ddiwedd cyfnod y strategaeth ym mis Mawrth 2017. Mae'r adroddiad hwn, felly, yn crynhoi'r hyn a gyflawnwyd yn ôl y blaenoriaethau hynny, a thrwy hynny gyfrannu tuag at amcanion chwe maes strategol *iaith fyw: iaith byw*.

Eleni, mae'r adroddiad hefyd yn adrodd ar y datblygiadau diweddaraf mewn perthynas â'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg. Mae hynny'n adlewyrchu'r berthynas agos sy'n bodoli rhwng y ddwy Strategaeth, ac yn arwydd o fy mwriad dros y flwyddyn sydd i ddod i ddatblygu gweledigaeth newydd ar gyfer y Gymraeg sy'n pontio addysg a defnydd iaith, gan weithio tuag at yr uchelgais o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

Cefais fy mhenodi yn Weiniog gyda chyfrifoldeb dros y Gymraeg ym mis Mai. Mae'r adroddiad hwn, sy'n adrodd ar y cyfnod rhwng mis Ebrill 2015 a mis Mawrth 2016, yn rhoi cyfle i mi gnoi cil ar y seiliau y gallwn adeiladu arnynt wrth i ni ddatblygu gweledigaeth a strategaeth hirdymor newydd.

Bu nifer o ddatblygiadau pwysig yn ystod y flwyddyn adrodd. Lluniwyd Rheoliadau Safonau'r Gymraeg ar gyfer rhagor o sefydliadau, gan ychwanegu at y Rheoliadau cyntaf ar gyfer Awdurdodau Lleol, y Parciau Cenedlaethol a Gweinidogion Cymru a wnaed ym mis Mawrth 2015. Derbyniodd sefydliadau'r Rheoliadau cyntaf hysbysiadau cydymffurfio yn ystod y flwyddyn, ac erbyn diwedd mis Mawrth daeth y Safonau yn weithredol.

Datblygiad pwysig arall yn ystod y flwyddyn oedd cyhoeddi Fframwaith strategol olynol *Mwy na Geiriau* ar gyfer gwasanaethau Cymraeg mewn ieched, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol. Nod y fframwaith yw gwreiddio'r cysyniad o 'gynnig rhagweithiol' i wasanaethau Cymraeg yn y maes.

Ym mis Mawrth, cyhoeddwyd datganiad ar y camau nesaf gyda'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg, yn sgil y ffaith bod cyfnod cychwynnol pum mlynedd y Strategaeth wedi dod i ben. Y ffocws allweddol yn ystod y pum mlynedd cyntaf oedd cryfhau trefniadau cynllunio ar draws yr holl gyfnodau, gan sicrhau cefnogaeth i ddarparwyr ar ffurf hyfforddiant, comisiynu adnoddau addysgu a dysgu, a grantiau i gefnogi ymyriadau penodol, er enghraifft rhagor o gyfleoedd trochi hwyr a chyfraddau dilyniant ieithyddol gwell. Wrth symud ymlaen, yr her yw sicrhau bod yr holl brosesau cynllunio yn cael eu gwreiddio, eu rhoi ar waith a'u gwireddu. Byddwn hefyd am sicrhau bod pobl ifanc yn hyderus i ddefnyddio eu sgiliau Cymraeg ym mhob sefyllfa.

Yn ogystal â'r datblygiadau strwythurol hyn, roedd parhad yn y gwaith pwysig o hybu defnydd o'r Gymraeg. Un enghraifft trawiadol o hynny yn ystod y flwyddyn oedd

Dydd Miwsig Cymru, sef ymgyrch a lwyddodd i godi ymwybyddiaeth o gerddoriaeth Gymraeg a'i chyflwyno i gynulleidfaoedd newydd.
Ein her yn awr yw adeiladu ar y gwaith sydd eisoes wedi ei wneud er lles y Gymraeg, a symud tuag at weledigaeth newydd, hirdymor, uchelgeisiol a phositif.

1. Y Gymraeg a'r economi

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i greu'r amgylchedd gorau posibl er mwyn meithrin twf y Gymraeg a datblygiad economaidd wrth i'r naill hybu'r llall. Cydnabyddir yn Bwrw Mlaen bod twf economaidd, swyddi, creu cyfoeth a lles y Gymraeg yn mynd law yn llaw â'i gilydd, ac mae ysgogiad i helpu busnesau i fanteisio ar y gydberthynas hon. Dymuna Llywodraeth Cymru i fwy o fusnesau weithredu'n ddwyieithog ac adnabod gwerth y Gymraeg. Yn ogystal, parheir i hyrwyddo'r Gymraeg o fewn yr economi ddirigidol.

Y Gymraeg a'r economi yw un o brif themâu Bwrw Mlaen yn sgil ymrwymiad ym Maes Strategol 3 (Y Gymuned) o Strategaeth y Gymraeg, iaith fyw: iaith byw, i roi sylw i'r cysylltiadau rhwng y Gymraeg a'r economi. Adroddir isod ar weithgaredd yn ystod y flwyddyn sydd hefyd yn cwmpasu Maes Strategol 4 (Y Gweithle), Maes Strategol 5 (Gwasanaethau Cymraeg) a Maes Strategol 6 (Seilwaith) a nodir yn *iaith fyw: iaith byw*.

Gweithredu yn ôl ardal – cefnogi economi ardaloedd Cymraeg

Mae datblygiad Wylfa Newydd ar Ynys Môn yn brosiect seilwaith anferth, sy'n fwy na adweithyddion niwclear yn unig. Mae gan yr isadeiledd ychwanegol, megis gwelliannau priffyrdd a llety ar gyfer y gweithwyr adeiladu, yn ogystal â'r busnesau cadwyn gyflenwi, y gallu i drawsnewid economi Ynys Môn. Mi fydd y datblygiad yn creu hyd at 1000 o swyddi parhaol a gweithlu adeiladu a allai gyrraedd 10,000 yn ystod cyfnodau brig. Er mwyn sicrhau fod mesurau lliniaru clir mewn lle i leihau yr effaith ar yr iaith Gymraeg, mae Is-adran Y Gymraeg gyda chymorth traws adrannol o fewn y Llywodraeth, wedi bod yn cydweithio gyda'r Awdurdod Lleol, y datblygwr a nifer o bartneriaid i adnabod y risgiau a'r cyfleoedd i'r Gymraeg. Mae swyddogion hefyd yn arsylwyr ar ddau grŵp; Grŵp Llywio Asesiad Effaith ar y Gymraeg sy'n cael ei arwain gan Horizon Ynni Niwclear, a Grŵp Swyddi a Sgiliau Ynys Ynni dan arweiniad tîm Ynys Ynni. Mae'r Is-adran hefyd yn aelodau o'r Bwrdd Rhaglen Niwclear mewnol.

Cynhaliwyd prosiect peilot er mwyn rhoi prawf ar ddull o wella sut caiff gwasanaethau busnes eu darparu yn Nyffryn Teifi, gan gynnwys Cymorthfeydd Busnes Cymraeg a Chronfa i Gefnogi Busnesau Bach a Chanolig Cymraeg. Amlygodd y gwerthusiad fod angen i'r Gymraeg gael ei phlethu a'i phrif ffrydio i raglenni o ddigwyddiadau a hyfforddiant i fusnesau, a bod hefyd angen datblygu rhaglen o hyfforddiant i staff Busnes Cymru ar ddefnyddio'r Gymraeg mewn busnes. Bydd canlyniadau'r cynllun peilot yn helpu Busnes Cymru i gynllunio a datblygu'r ddarpariaeth Gymraeg ar gyfer y dyfodol.

Cymorth i fusnesau

Mae nifer o sefydliadau yn cynnig cymorth i fusnesau o ran sut i gynnig gwasanaeth dwyieithog i gwsmeriaid. Er mwyn sicrhau fod mwy o eglurder o ran y cymorth sydd ar gael mae Is-adran y Gymraeg, Busnes Cymru, Comisiynydd y Gymraeg a Mentrau Iaith Cymru wedi cychwyn gweithgor er mwyn datblygu llwybr syml i fusnesau i dderbyn cymorth.

Cynhaliwyd sawl ymgyrch farchnata hefyd er mwyn codi ymwybyddiaeth ymhlith siaradwyr Cymraeg o'r gwasanaethau sydd ar gael gan Busnes Cymru yn y Gymraeg. Targedwyd nifer o weithgareddau ar gyfer Eisteddfod Genedlaethol Maldwyn a'r Gororau a oedd yn cynnwys cynnal cystadleuaeth i gynyddu nifer tanysgrifwyr y cylchlythyr busnes.

Mae'r Parth Marchnata ar wefan Busnes Cymru yn defnyddio meddalwedd chwyldroadol Linguaskin sydd yn galluogi deunydd gwefannau uniaith i gael eu chwarae'n ddwyieithog (<http://businesswales.gov.wales/marketing?lang=cy>) ac mae'r Digwyddiadur Busnes dwyieithog ar y wefan <https://wales.business-events.org.uk/cy/> ar gael i holl ddefnyddwyr eraill y gwasanaeth.

Crëwyd adran ar fanteision defnyddio'r Gymraeg i fusnesau ar wefan Busnes Cymru, ac fe wneir defnydd helaeth o ffrydiau cyfryngau cymdeithasol Cymraeg a Saesneg Busnes Cymru er mwyn ceisio cynyddu'r nifer o bobl sy'n defnyddio'r gwasanaeth Cymraeg sydd ar gael. Mae ffrwd Gymraeg Twitter a Facebook Busnes Cymru yn gweithredu'n annibynnol i'r ffrwd Saesneg, er mwyn galluogi canolbwyntio ar bynciau ac eitemau sydd o ddiddordeb penodol i'r gynulleidfa honno. Gwna Busnes Cymru ddefnydd o #yagym (@yrawrgymraeg), ac fe gynhyrchwyd fideo poblogaidd i ddangos sut all gwirfoddolwyr helpu i gyfieithu Twitter i'r Gymraeg. Targedwyd perchnogion a rheolwyr busnes Cymraeg eu hiaith i fod yn destun fideos byr fel fod modd rhannu cyngor busnes ar sianel YouTube Busnes Cymru, ac i sôn am fanteision defnyddio'r Gymraeg mewn busnes.

Sgiliau Cymraeg ar gyfer y gweithle

Roedd yr angen i gynyddu gwerth y Gymraeg fel sgil ar gyfer y gweithle ledled Cymru yn thema gyson mewn tystiolaeth a gyflwynwyd i'r Grŵp Gorchwyl a Gorffen ar y Gymraeg a Datblygu Economaidd ac yn y Gynhadledd Fawr. Yr her yw bod y niferoedd sy'n gallu siarad yr iaith yn bositif, ond nad yw'r niferoedd hynny yn ei defnyddio yn enwedig yn y gweithle. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, rhoddwyd sylw cynyddol i'r iaith Gymraeg yng nghyswllt sgiliau, boed hynny'n ddarpariaeth neu hyfforddiant sgiliau o fewn rhaglenni'r Llywodraeth. Mae'r cynnydd yn y dysgu cyfrwng Cymraeg a dwyieithog o fewn rhaglenni dysgu seiliedig ar waith yn parhau ac mae'r darparwyr hyfforddiant yn cael mwy o lwyddiant wrth gyflwyno elfennau o'r Gymraeg i'r prif fframweithiau hyfforddiant.

Mae ystyriaeth o sut mae'r iaith yn cael ei hyrwyddo a'i chynnwys o fewn rhaglenni wedi'i gynnwys yn y broses o werthuso rhaglenni, gan gynnwys yr holl rhaglenni sgiliau a ariannwyd drwy Gronfeydd Strwythurol Ewrop. Mae'r gwerthusiadau hyn yn sail i'r gwaith o ddatblygu ac addasu rhaglenni newydd, gyda phwyslais gynyddol ar

gyfleoedd i ddatblygu sgiliau Cymraeg ar gyfer y gweithle a hyfforddiant cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog.

Y Gymraeg a'r economi ddigidol

Yn sgil y cynnydd yn y cyfryngau digidol, mae'n bwysig ein bod yn harneisio'r technolegau hyn er mwyn hyrwyddo'r Gymraeg fel iaith fodern. Ymrwymwyd yn natganiad Bwrw Mlaen i 'gydweithio â sefydliadau masnachol a chyrrff academiaidd i hwyluso'r gwaith o ddatblygu adnoddau iaith ddigidol newydd, fel geiriaduron, adnoddau dadansoddi testun, technolegau lleferydd ac adnoddau cyfieithu sy'n hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg'. Mae'r maes adnoddau dadansoddi testun yn allweddol er mwyn adeiladu'r seiliau ar gyfer technolegau lleferydd ac adnoddau cyfieithu, a hyd yn oed geiriaduron newydd.

Rydym wedi dyrannu grantiau i Brifysgol De Cymru er mwyn eu galluogi i ddatblygu ystod o adnoddau iaith naturiol, megis tagwr a holltwr geiriau. Ariannwyd prosiectau eraill o'r gronfa a oedd yn cynnwys gwefan rheoli digwyddiadau: Tocyn.cymru, ap ffrydio cerddoriaeth o Gymru: ApTon gan gwmni Sain a Thema.cymru sydd yn hwyluso'r broses o greu gwefannau dwyieithog i fusnesau a mudiadau.

Astudiaeth achos – tocyn.cymru

Yn dilyn cais llwyddiannus am grant Technoleg a Chyfryngau Digidol Cymraeg, derbyniodd Mollin Cyf gyllid tuag at sefydlu a lansio <http://tocyn.cymru> i drefnu digwyddiadau a dosbarthu tocynnau. Ar y wefan hon, gall drefnwyr greu, cyhoeddi a lledaenu'r gair am eu digwyddiadau, gan fanteisio ar rwydweithiau cymdeithasol. Os am werthu tocynnau gallent dderbyn taliadau cerdyn neu PayPal ar lein. Bydd y rhai sydd am fynychu digwyddiad yn gallu chwilio am ddigwyddiadau ac archebu tocyn ar wefan tocyn.cymru. Mae'r holl wasanaeth ar gael yn ddwyieithog.

Bu i Uned Technolegau Iaith Prifysgol Bangor dderbyn grant er mwyn datblygu cynorthwydd personol artiffisial o'r enw Macsen, sydd yn gallu ymateb ar lafar i gyfres o gwestiynau Cymraeg syml gan siaradwyr Cymraeg. O ran y maes geiriaduron, fe ariannwyd ApGeiriadur Prifysgol Cymru ac fe fu adnodd TermCymru'r Llywodraeth o gymorth i Brifysgol De Cymru wrth iddynt ddatblygu adnoddau iaith Cymraeg newydd.

Parhawyd i sicrhau bod terminoleg gyfredol safonol ar gael i gefnogi addysg cyfrwng Cymraeg drwy'r grant tair blynedd i Uned Technolegau Iaith Prifysgol Bangor i gynnal a datblygu'r Termiadur Addysg yn ddigidol. Erbyn diwedd ail flwyddyn y grant roedd tua 65,000 o dermau addysg ar gael ar y wefan ac o fewn ApGeiriaduron.

Mae darparu adnoddau digidol cyfrwng Cymraeg i gefnogi a datblygu sgiliau ieithyddol dysgwyr 3-19 oed yn hanfodol. I'r perwyl hwn cyhoeddwyd 15 o apiau newydd yn ystod y flwyddyn i'w defnyddio o fewn cwricwlwm yr ysgol neu'n annibynnol yn y cartref. Drwy gemau iaith a sillafu, croeseiriau a gweithgareddau sy'n seiliedig ar lyfrau a chymeriadau poblogaidd disgwylir y bydd dysgwyr yn magu hyder ac yn mwynhau defnyddio'r iaith.

2. Gwell cynllunio strategol ar gyfer y Gymraeg

Sicrhau lle mwy amlwg i'r Gymraeg o fewn agenda'r Llywodraeth ac agendau awdurdodau lleol a chyrrff cyhoeddus eraill yw'r prif her â nodir ar gyfer yr adran hon yn Bwrw Mlaen. Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a safonau'r Gymraeg o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn gwbl allweddol ar gyfer cyflawni'r newid sylweddol hwn. Bydd pontio'r bwch rhwng addysg a'r gweithlu drwy gynnwys y Gymraeg yn ein rhaglenni sgiliau hefyd yn bwysig iawn.

Heb os un o'r heriau allweddol yw troi ewyllys da tuag at yr iaith yn weithredu pendant, gan sicrhau fod buddiannau'r Gymraeg yn rhan annatod o waith y sector gyhoeddus. Cwmpasir yn yr adran hon adroddiad ar ymdrechion Llywodraeth Cymru i wella cynllunio strategol ar gyfer y Gymraeg, sy'n cyfrannu tuag at feysydd strategol y gymuned (3), y gweithle (4), gwasanaethau (5) a'r seilwaith (6) a nodir yn Strategaeth y Gymraeg *laith fyw: iaith byw*, yn ogystal a chyfrannu tuag at wireddu Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg y Llywodraeth.

Buddsoddiad mewn canolfannau a gofodau dysgu

Ymrwymwyd yn Bwrw Mlaen i sefydlu cronfa fuddsoddi gwerth £1.25 miliwn. Nod y gronfa yw cefnogi datblygiad canolfannau a/neu ofodau dysgu i hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg neu drochi yn y Gymraeg a hynny drwy gystadleuaeth a fydd yn creu syniadau ac egni newydd. Ers cyhoeddi Bwrw Mlaen mae Llywodraeth Cymru wedi dyrannu gwerth £2.5 miliwn dros y ddwy flynedd ddiwethaf (2014-16). Dyrannwyd grantiau i 6 chais llwyddiannus ar gyfer cronfa 2015-16 a chafodd cynnydd y prosiectau hynny ei fonitro yn ogystal â'r prosiectau a dderbyniodd grant yn 2014-15. Hefyd, sefydlwyd rhwydwaith ymhlith y Canolfannau Iaith sydd wedi'u hariannu, a byddwn yn parhau i gynnal y rhain er mwyn rhannu gwybodaeth, adnoddau a syniadau.

Astudiaeth achos – Yr Atom

Yn dilyn cais llwyddiannus i'r gronfa gyllid cyfalaf Canolfannau Iaith a Gofodau Dysgu, derbyniodd Prifysgol Drindod Dewi Sant grant o £355,000 tuag at sefydlu Canolfan Iaith yng nghalon tref Caerfyrddin. Agorwyd *Yr Atom* yn swyddogol gan y Prif Weinidog Hydref 2015. Yn ogystal a'r cafffi sydd bellach wedi ennill ei le ar restr *Wales Online* o'r llefydd gorau i fwyta yn Sir Gâr, mae'r Ganolfan yn gartref i Gylch Meithrin Myrddin, stiwdio radio Cymru FM a swyddfa Menter Iaith Gorllewin Sir Gâr.

Ers agor, mae *Yr Atom* wedi gwreiddio ei hun ym mhob rhan o fywyd y dref gan sicrhau fod cymdeithasau a sefydliadau sy'n ymwneud a hyrwyddo'r Gymraeg yn lleol yn cydweithio a chydgyllunio er budd y Gymraeg. Yn arbennig felly, mae'r Ganolfan yn rhoi'r cyfle i ddarparwyr rhaglenni addysgol Cymraeg yn yr ardal i gydgyllunio rhaglenni sydd wedi eu teilwra'n benodol at anghenion pobl tref

Caerfyrddin a'r ardaloedd cyfagos megis;

- Trosglwyddo'r iaith a'r defnydd o'r Gymraeg o fewn y teulu
- Darparu gwasanaethau addysg
- Creu bwrlwm cymdeithasol a diwylliannol
- Dwyieithogi busnesau tref Caerfyrddin cyn dyfodiad Canolfan S4C, Yr Egin yn 2018

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol

Cafodd Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) Gydsyniad Brenhinol yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Mae'r Ddeddf yn ymwneud â gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Bydd yn helpu'r cyrff cyhoeddus sydd wedi'u rhestru yn y Ddeddf i feddwl am y tymor hir, gweithio'n well gyda phobl a chymunedau a gyda'i gilydd, ceisio atal problemau a dilyn dull gweithredu cyson. Bydd hyn yn ein helpu ni i greu Cymru yr ydym i gyd eisiau byw ynnddi, nawr ac yn y dyfodol. I wneud yn siŵr ein bod i gyd yn gweithio tuag at yr un weledigaeth, mae'r Ddeddf yn pennu saith o nodau llesiant. Mae un o'r nodau hynny'n cynnwys 'Cymru a diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu'.

Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf gwnaed gwaith paratoadol cyn i ddarpariaethau'r Ddeddf gychwyn ar 1 Ebrill 2016. Roedd hynny'n cynnwys cyhoeddi Dangosyddion Cenedlaethol a fydd yn ein helpu i wybod a ydym yn gwneud cynnydd tuag at gyflawni'r nodau llesiant. Mae dau o'r Dangosyddion hynny'n ymwneud â'r Gymraeg, sef:

- Y ganran o'r bobl sy'n siarad Cymraeg yn feunyddiol ac sy'n gallu siarad mwy nag ychydig eiriau o Gymraeg.
- Y ganran o'r bobl sy'n gallu siarad Cymraeg.

Safonau'r Gymraeg

Nodir yn glir yn Bwrw Mlaen bwysigrwydd a photensial Safonau'r Gymraeg wrth ysgogi newid. Ymrwymwyd i barhau â'r broses o lunio rheoliadau ar gyfer safonau'r Gymraeg. Yn dilyn cyflwyno'r Rheoliadau i wneud y set cyntaf o Safonau yn Mawrth 2015, aethpwyd ati yn ystod 2015-16 i lunio Rheoliadau ar gyfer rhai o'r sefydliadau a fu'n rhan o ail ymchwiliad safonau Comisiynydd y Gymraeg. Roedd y sefydliadau hyn yn cynnwys sefydliadau cenedlaethol megis Gardd Fotaneg Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru, Canolfan y Mileniwm, S4C, yr Amgueddfa Genedlaethol, Cyngor Chwaraeon Cymru, tribiwnlysoedd Cymru, heddluoedd, gwasanaethau tân ac achub yn ogystal â byrddau ac ymddiriedolaethau ieuchyd. Oherwydd nifer uchel y sefydliadau a'u natur amrywiol, fe'u rhannwyd i glystyrau er mwyn paratoi safonau addas a pherthnasol i bob clwstwr.

Cymeradwywyd tair set o Reoliadau yn ystod Gwanwyn 2016, sy'n golygu bod y Comisiynydd bellach yn gallu gosod safonau ar 107 o sefydliadau. Penderfynwyd y dylid ymgynghori ar rheoliadau drafft ar gyfer sefydliadau o'r sector ieuchyd hefyd. Bydd yr ymgynghoriad hwnnw'n cychwyn yn ystod haf 2016.

Mae gan awdurdodau lleol rôl allweddol i'w chwarae o ran hybu'r defnydd o'r Gymraeg. Mae'r safonau a wnaed drwy reoliadau gan Weinidogion Cymru yn cynnwys gofyniad i awdurdodau lleol baratoi strategaethau ar gyfer hybu'r defnydd o'r Gymraeg yn eu hardaloedd. Cynhaliwyd trafodaethau gydag awdurdodau lleol a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru mewn amryw o fforymau yn ystod y flwyddyn, a bydd y gwaith o gefnogi'r awdurdodau lleol yn y maes hwn yn parhau.

Yn sgil y safonau ac er mwyn hwyluso'r gwaith o briff ffrydio'r iaith ar draws pob adran o'r Llywodraeth, gwnaed gwaith i gryfhau strwythurau cymorth Llywodraeth Cymru. Mae'r Safonau'n gyfle pwysig i wella ein gwasanaeth i gwsmeriaid a sicrhau canlyniadau polisi gwell i bobl Cymru. Croesawyd y rhestr derfynol o Safonau a osodwyd ar Weinidogion Cymru ac rydym wedi ymrwymo'n llwyr i'w gweithredu. Parhau wnaeth y gwaith o baratoi ar gyfer eu gweithredu gan gynnwys datblygu strategaethau Sgiliau Dwyieithog ym mhob Grŵp, gweithredu'r Fframwaith Asesu Effaith Polisiâu, a gweithredu Cynllun Cyfathrebu Mewnol ar gyfer cydymffurfio â'r Safonau.

Mae ymgyrch gyfathrebu fewnol wedi bod ar waith i baratoi staff ar gyfer gweithredu'r Safonau, gan gynnwys negeseuon allweddol aml a chyson yn areithiau, bwletinâu newyddion a briffiau'r Ysgrifennydd Parhaol. Cyfathrebir gyda staff drwy ystod o sianelau gwahanol gan gynnwys bwletin newyddion dyddiol, briffiau wythnosol dwyieithog a negeseuon fideo. Mae'r negeseuon arweinyddiaeth hyn ynghylch y Safonau wedi'u cefnogi mewn briffiau a digwyddiadau i'r Uwch Wasanaeth Sifil ac mewn posteri o amgylch yr ystâd. Lansiodd tudalennau mewnol pwrpasol ar gyfer y Gymraeg a chynhaliwyd llu o weithdai a sesiynau hawl i holi ar y Safonau yn ystod y flwyddyn i sicrhau fod staff yn ymwybodol o'r goblygiadau i'w gwaith.

Mae fframwaith asesu effaith polisiâu Llywodraeth Cymru bellach ar waith ar draws y sefydliad, ac felly mae'r asesiad yn un o'r asesiadau effaith gofynnol y mae'n rhaid i staff ymgymryd â nhw wrth ddatblygu polisiâu. Cynhaliwyd cyrsiau hyfforddi i staff ar ddefnyddio'r fframwaith, a gwnaed staff yn ymwybodol o'r datblygiadau drwy sianelau cyfathrebu mewnol gan gynnwys drwy brif ffrydio'r gofynion yn ystod cyrsiau hyfforddi ar ddatblygu polisi. Ein bwriad yw sicrhau bod y Gymraeg yn ystyriaeth ganolog wrth ddatblygu polisiâu newydd ac wrth adolygu polisiâu, er mwyn hyrwyddo cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r iaith a sicrhau na chaiff ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Cynllunio defnydd tir

Gall y system cynllunio defnydd tir gyfrannu'n gadarnhaol tuag at greu'r amodau cymdeithasol ac economaidd i gefnogi'r defnydd o'r Gymraeg at y dyfodol. Yn unol â'r ymrwymiad yn Bwrw Mlaen, mae'r gwaith o bwysu a mesur pob cam ymarferol i atgyfnerthu'r Gymraeg o fewn y system gynllunio yn parhau. Yn ystod y flwyddyn

ddiwethaf cafodd Deddf Gynllunio (Cymru) 2015 ei gymeradwyo, yn cynnwys dwy adran nodedig yn ymwneud â chynllunio a'r Gymraeg, gyda'r adrannau hynny'n dod i rym ar 4 Ionawr 2016.

Mae Adran 11 y Ddeddf yn gosod dyletswydd ar bob awdurdod cynllunio lleol i ystyried effeithiau'r Cynllun Datblygu Lleol ar y Gymraeg, fel rhan o Arfarniad o Gynaliadwyedd y cynllun. Fel rhan o'r ddyletswydd hon rhaid i bob awdurdod cynllunio fynd ati hefyd i gasglu a chadw tystiolaeth ar y defnydd o'r Gymraeg yn ardal y cynllun. Mae'r adran hon yn atgyfnerthu polisi cynllunio cyfredol Llywodraeth Cymru, fel yr amlinellir yn Nodyn Cyngor Technegol (TAN) 20: Cynllunio a'r Gymraeg (2013). Bydd y dyletswydd hon hefyd yn berthnasol pan fydd Cynlluniau Datblygu Strategol a'r Fframwaith Datblygu Cenedlaethol yn cael eu paratoi.

Mae adran 31 y Ddeddf yn cadarnhau ac egluro bod modd ystyried yr effaith ar y Gymraeg wrth benderfynu ceisiadau am ganiatâd cynllunio os yw'n berthnasol i'r cais. Pwrpas y ddarpariaeth hon yw rhoi hyder i'r rheini sy'n gwneud penderfyniadau bod effaith ar y defnydd o'r Gymraeg yn gallu bod yn 'ystyriaeth berthnasol' (*material consideration*).

Rydym wedi diweddarau'r polisi cynllunio cenedlaethol i adlewyrchu darpariaethau'r Ddeddf Gynllunio, fel rhan o Rifyn 8 Polisi Cynllunio Cymru (Ionawr 2016). Ochr yn ochr â'r polisi diwygiedig cafodd canllawiau cynllunio TAN 20 newydd eu cyhoeddi at ddibenion ymgynghori am gyfnod o 12 wythnos rhwng 4 Ionawr a 30 Mawrth 2016. Mae disgwyl i'r Llywodraeth asesu'r adborth i'r ymgynghoriad a chyhoeddi fersiwn derfynol o TAN 20 yn ystod 2016.

Gyda'i gilydd mae'r darpariaethau deddfwriaethol, y polisi a'r canllawiau cynllunio'n darparu fframwaith gadarn a fydd yn sicrhau bod y Gymraeg, a'r defnydd ohoni, yn ffactor ac yn ystyriaeth gynllunio ym mhob rhan o Gymru.

Cynllunio'r Gymraeg mewn addysg

Roedd cryfhau prosesau cynllunio strategol ar gyfer pob cyfnod o addysg a hyfforddiant yn rhan annatod o'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg, ac ategwyd hyn yn Bwrw Mlaen. Wrth olrhain twf addysg cyfrwng Cymraeg, mae rhai awdurdodau lleol a darparwyr wedi dangos agwedd ragweithiol at gynyddu cyfleoedd i ddysgwyr allu manteisio ar addysg cyfrwng Cymraeg. Fodd bynnag mae angen i rai eraill wella eu cynllunio strategol er mwyn hwyluso twf cyfrwng Cymraeg wrth ddatblygu polisi cydlynol a chyd-gysylltiedig. Ceir adroddiad ar dargedau'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg yn Atodiad 2.

Cyflwynodd awdurdodau lleol eu cynlluniau diwygiedig ym mis Rhagfyr 2015, ac fe'u cymeradwywyd neu gymeradwyo â gwelliannau gan y Gweinidog Addysg a Sgiliau ym mis Mawrth 2016.

Dyma rai o'r prif ddatblygiadau yn 2015-16:

Bro Morgannwg

Cwblhawyd y gwaith i ehangu Ysgol Gwaun y Nant, Y Barri ym mis Tachwedd 2015 ac adeilad newydd ar gyfer Ysgol Dewi Sant, Llanilltud Fawr, ym mis Medi 2015.

Caerdydd

Ysgol gynradd newydd i wasanaethu ardaloedd Trebiwt, Treganna, Grangetown a Glanyrafon i agor ar safle dros dro ym mis Medi 2016 ac ar safle barhaol ym mis Medi 2017.

Sir Gâr

Cynlluniau ar y gweill i symud hyd at 11 ysgol gynradd i ddarparu'r Cyfnod Sylfaen trwy gyfrwng y Gymraeg.

Cynllun buddsoddi i ail drefnu ysgolion uwchradd wedi'i gyflawni. Ysgol Dyffryn Aman wedi datblygu i fod yn ysgol 2B. Ysgolion Pantycelyn a Thregib wedi uno i greu Ysgol Bro Dinefwr- newid o 2C i 2B o ran darpariaeth. Ysgolion y Gwendraeth a Maes yr Yrfa wedi uno i greu ysgol 2A- Ysgol Maes y Gwendraeth.

Powys

Agorwyd Ysgol Dafydd Llwyd yn y Drenewydd yn mis Ionawr 2016. Bydd tua 300 o lefydd yn yr ysgol, a bydd yr ysgol yn darparu canolfan/lleoliad ar gyfer addysg blynyddoedd cynnar.

Cyngor Sir Ddinbych

Yn dilyn cymeradwyaeth achos busnes i ehangu ac ailfodelu Ysgol Glan Clwyd, mae'r adeiladu yn datblygu'n dda. Bydd capasiti'r ysgol yn cynnig 200 o lefydd ychwanegol a bydd yn darparu cyfleusterau dysgu ac addysgu rhagorol. Mae hyn yn dilyn buddsoddiad Cyngor Sir Ddinbych mewn addysg ysgol gynradd yng Ngogledd Sir Ddinbych.

Mae'r Colegau Addysg Bellach, darparwyr hyfforddiant seiliedig ar waith a'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol yn parhau gyda'u ymdrechion i gynyddu darpariaeth cyfrwng Cymraeg a dwyieithog. Mae cynlluniau'r Colegau a'r darparwyr seiliedig ar waith bellach yn cynnwys targedau penodol ar gyfer cynyddu'r ddarpariaeth a cyflawnodd y Coleg Cymraeg Cenedlaethol y cynllun staffio academiaidd, gyda mwy na 100 o ddarlithwyr wedi'u penodi dros gyfnod o bum mlynedd.

Yr hyn sy'n greiddiol i'r nod o gynyddu darpariaeth cyfrwng Cymraeg ym mhob sector yw'r angen i sicrhau gweithlu digonol gyda sgiliau Cymraeg. Mae'r Cynllun Sabothol yn parhau i ddatblygu, ac eleni ehangwyd y Cynllun i gynnwys cwrs penodol ar gyfer cynorthwyyr dosbarth mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg. Mae'r gwaith o gael darlun clir o sgiliau Cymraeg y gweithlu addysg hefyd yn mynd rhagddo, gyda'r nod o allu gwella'r dull o gynllunio gweithlu'r dyfodol.

3. Defnyddio'r Gymraeg yn y gymuned

Bwriad Llywodraeth Cymru yw adeiladu ar weithgareddau presennol er mwyn cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg yn y gymuned. Ymrwymir yn Bwrw Mlaen i gynnwys buddsoddiad ychwanegol o gyllid refeniw gwerth £1.2 miliwn dros ddwy flynedd. O ran y cyllid, rhoddir blaenoriaeth i'r ardaloedd lle ceir canran uchel o siaradwyr Cymraeg ac i ardaloedd eraill sydd o bwysigrwydd strategol. Mae angen i ni gynyddu nifer y bobl sy'n dysgu Cymraeg drwy'r system addysg a'r system hyfforddi er mwyn ategu'r gwaith hwn. Yr her yw troi'r dysgwyr hyn yn siaradwyr.

Pwysleisir yn Bwrw Mlaen bwysigrwydd ffyniant y Gymraeg yn y gymuned ar gyfer dyfodol yr iaith a chymunedau, gan ganolbwyntio ar gefnogi cymunedau lle mae canran uchel o siaradwyr Cymraeg, a datblygu'r iaith lle mae canrannau is o siaradwyr ond lle gwelwyd cynnydd. Buddsoddwyd £1.2 miliwn ychwanegol dros ddwy flynedd at y diben hwn. Cwmpasir yn yr adran hon adroddiad ar feysydd strategol y teulu (1), plant a phobl ifanc (2) a'r gymuned (3) a nodir yn Strategaeth y Gymraeg *laith fyw: iaith byw*.

Rôl y Mentrau Iaith

Parhawyd i fuddsoddi'r £1.2 miliwn, a dyrannu gwerth £750,000 yn ychwanegol i'r Mentrau Iaith er mwyn cryfhau eu gwaelodlin ariannol. Golyga hyn fod pob Menter bellach yn derbyn isafswm o £60,000 y flwyddyn, sydd yn ei dro yn galluogi'r Mentrau i gynyddu eu gweithgarwch a'u dylanwad ar lefel gymunedol.

Yn ogystal, dyrannwyd arian ychwanegol i Mentrau Iaith Cymru er mwyn cefnogi gwaith y rhwydwaith o Fentrau Iaith ar lefel genedlaethol. Bu'r cyllid ychwanegol hefyd yn fodd i godi safonau ymysg y Mentrau Iaith ac i broffesiynoli'r maes cynllunio ieithyddol.

Ariannwyd 12 prosiect drwy gynllun grant Bwrw Mlaen er mwyn ysgogi cynlluniau newydd o fewn y maes cynllunio ieithyddol, ac fe ddatblygwyd cynllun grant newydd ar gyfer 2016-19 yn seiliedig ar bolisi ariannu ar sail canlyniadau. Anogwyd ceisiadau ar sail tystiolaeth o gydweithio a chydgyllunio effeithiol ar lefel gymunedol.

Astudiaeth achos – Clwb Rygbi Caernarfon

Yn dilyn cais llwyddiannus i gronfa Bwrw Mlaen, derbyniodd Clwb Rygbi Caernarfon gyllid er mwyn cynnal gwerylloedd rygbi yn ystod gwyliau'r haf 2015 gyda'r bwriad o ddefnyddio gweithgareddau rygbi i gynyddu defnydd a hyder plant a phobl ifanc ardal Caernarfon yn y Gymraeg.

Yn ystod 9 diwrnod o wersylloedd gyda dros 100 o blant a phobl ifanc, cynhaliwyd 36 o sesiynau hyfforddiant rygbi trwy gyfrwng y Gymraeg yn ogystal â sesiynau gyda Ken Owens a Scott Williams o dîm rygbi Cymru trwy gyfrwng y Gymraeg. Bu hefyd sesiynau hyfforddiant sylwebu i'r bobl ifanc gyda Gareth Rhys Owen sydd yn sylwebu ar y Clwb Rygbi ar S4C a Radio Cymru, gyda'r bwriad o ymestyn a chryfhau sgiliau llafar y plant a'r bobl ifanc wrth drafod rygbi trwy gyfrwng y Gymraeg.

Fel Llywodraeth rydym yn awyddus i weld cydweithio mwy effeithiol rhwng y cyrff sy'n hybu a hwyluso'r Gymraeg. Yn ystod 2015-16, gwnaeth Mentrau Iaith Cymru gytuno ar femorandwm cydweithio gyda'r Urdd a'r Mudiad Meithrin, gyda chynlluniau i ddatblygu cytundebau gyda phartneriaid eraill hefyd i'w cadarnhau.

Datblygiad arall a welwyd yn 2015-16 oedd yr angen i bartneriaid ddangos tystiolaeth gadarn o gydweithio ar y lefel leol wrth ymgeisio am grant i hybu a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg. O ran grantiau'r Mentrau Iaith, penderfynwyd derbyn un cais gan bob sir ac mae hyn wedi arwain at gryfhau'r elfen o gydgyllunio strategol ar y lefel sir. Dechreuwyd trafodaethau i adeiladu ar hyn, gan annog cydweithio strategol ar draws ffiniau awdurdodau lleol lle bo hynny'n addas a phriodol.

Teuluoedd

Cydnabu'r Llywodraeth bwysigrwydd y cartref a'r dylanwadau amrywiol ar rieni wrth fagu plant a dewis gofal ac addysg ar eu cyfer. Mae'n bwysig sicrhau bod teuluoedd yn ymwybodol o'r cymorth sydd ar gael i hybu eu defnydd nhw, ynghyd â defnydd eu plant, o'r Gymraeg.

Yn ystod 2015-16 adolygwyd y ddarpariaeth a ariennir gan Is-adran y Gymraeg yn y maes hwn er mwyn sicrhau bod yr holl wariant yn cefnogi'r nod o gynyddu nifer y plant sy'n symud ymlaen i addysg Gymraeg. Cytundebwyd â Mudiad Meithrin i ddarparu'r cynllun newydd 'Cymraeg i Blant'. Prif nod y cynllun yw cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg trwy gynnig cyngor, gwybodaeth a chefnogaeth i rieni, darpar rieni a'u teuluoedd ar fanteision addysg Gymraeg a chyflwyno'r Gymraeg yn gynnar i'w plant. Rheolir y cynllun ar y cyd rhwng Mudiad Meithrin a Llywodraeth Cymru. Bydd y Llywodraeth yn ymgymryd â'r gwaith hyrwyddo cenedlaethol trwy nifer o bartneriaid, gan gynnwys y gwasanaeth iechyd, tra bod y Mudiad yn cynnal gweithgareddau ar lefel leol. Plethir gwaith 'Cymraeg i Blant' gyda gwaith ehangach y Mudiad er mwyn sicrhau taith gofal/addysg o'r crud i'r ysgol trwy gyfrwng y Gymraeg. Bydd y cynllun hefyd yn cefnogi amcanion Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn addysg yr Awdurdodau Lleol drwy gyfrannu at y gwaith cynllunio ar lefel leol a strategol.

Plant a phobl ifanc

Un o'r heriau mwyaf o ran parhad y Gymraeg fel iaith hyfyw i'r dyfodol yw'r defnydd a wneir ohoni gan bobl ifanc. Amlyga ffigyrau'r Cyfrifiad ers 1991 bwysigrwydd plant a phobl ifanc i ddyfodol yr iaith. Y cynnydd yn nifer y siaradwyr o oedran ysgol rhwng 5 a 15 oed yw un o ddatblygiadau mwyaf calonogol y genhedlaeth ddiwethaf. Ond er mor gadarnhaol yw'r cynnydd yn y niferoedd sy'n gallu siarad yr iaith, nid yw hyn yn cyfateb i'r sawl sy'n ei ddefnyddio. Mae canlyniadau Arolwg Defnydd Iaith *Y defnydd o'r Gymraeg yng Nghymru, 2013 – 15* yn nodi fod pobl ifanc yn fwy tebygol o siarad Cymraeg bob amser, neu bron bob amser, yn yr ysgol nag ydynt o wneud hynny gyda'u ffrindiau neu gartref.

Yn 2015-16 sefydlwyd gweithgor o ran-ddeiliaid allanol i ystyried defnydd iaith anffurfiol ymhlith plant a phobl ifanc a datblygu fframwaith i fynd i'r afael â'r maes hwn. Mae'r fframwaith yn canolbwyntio ar weithgarwch yn ymwneud â'r gyfundrefn addysgol, cyfleoedd cymdeithasol, ac ymgyrchoedd penodol i newid ymddygiad plant a phobl ifanc mewn perthynas â'r Gymraeg.

Adeiladwyd ar raglen y Siarter Iaith hefyd yn ystod y flwyddyn. Prif nod y Siarter Iaith yw rhoi fframwaith clir y gellir ei ddefnyddio i hyrwyddo a chynyddu'r defnydd o'r Gymraeg gan blant mewn cyd-destun cymdeithasol. Ehangwyd y rhaglen ar draws y Gogledd i gynnwys siroedd Conwy, Dinbych, Fflint a Wrecsam. Lansiodd y Siarter Iaith yn ffurfiol yn y siroedd hyn mewn cynhadledd ym mis Ionawr. Bu dros 50 o ysgolion yn brysur yn cwblhau'r holiadur Gwe Iaith er mwyn gosod gwaelodlin a datblygu cynlluniau gweithredu. Bydd nifer o ysgolion yn derbyn gwobr efydd y Siarter Iaith yn Eisteddfod yr Urdd, Sir y Fflint.

Yn ogystal, ym mis Mawrth cyhoeddodd y Prif Weinidog y bydd y Siarter Iaith yn cael ei hymestyn ar draws Cymru dros y dair blynedd nesaf. Fel rhan o'r rhaglen genedlaethol hon, byddwn hefyd yn gweithredu'r prosiect cefnogi arferion iaith mewn ysgolion uwchradd er mwyn mynd i'r afael â defnydd iaith anffurfiol ymhlith plant uwchradd.

Mae'r Siarter Iaith wedi bod yn llwyddiannus o ran cynyddu'r defnydd o'r iaith y tu allan i'r dosbarth, ac mae'r rhaglen yn hanfodol i gyflawni ein nod o weld yr iaith yn ffynnu a chynyddu'r defnydd o'r Gymraeg mewn bywyd bob dydd.

Cymraeg ail iaith

Mae sicrhau bod holl blant a phobl ifanc Cymru'n cael y cyfle gorau i ddod yn rhugl yn y Gymraeg a'r Saesneg yn hollbwysig er mwyn sicrhau bod nifer y siaradwyr Cymraeg yn tyfu. Ym mis Rhagfyr 2015, cytunwyd y byddai newidiadau i'r cwricwlwm dros y blynyddoedd nesaf yn golygu disodli'r cysyniad o ddysgu Cymraeg ail iaith yn y pen draw, a chyflwyno un continwmm o ddysgu ar gyfer yr iaith Gymraeg yn y cwricwlwm newydd ar gyfer Cymru.

Cymraeg i Oedolion

Yn dilyn argymhelliad y Grŵp Adolygu Cymraeg i Oedolion (2013) sefydlwyd y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol ym mis Mai 2015 fel rhan o Brifysgol Cymru

y Drindod Dewi Sant. Yn ystod y flwyddyn, penodwyd tîm o staff i arwain y maes yn strategol, ac aed ati i weithredu un o brif argymhellion eraill y grŵp adolygu, sef i leihau nifer y darparwyr o'r 27 oedd yn bodoli ar y pryd. Cynhaliodd y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol broses grant gystadleuol, ac mae wedi penodi 10 sefydliad i ddarparu cyrsiau Cymraeg i Oedolion o fis Awst 2016 ymlaen.

4. Newid ymddygiad ieithyddol

Cydnabyddir yn Bwrw Mlaen yr angen i ni newid y ffordd rydym yn siarad ac yn teimlo am yr iaith, ac fod angen i'n dulliau fod yn fwy positif er mwyn sicrhau newid patrymau ymddygiad ieithyddol. Yn rhy aml mae'r ddadl gyhoeddus ynghylch y Gymraeg yn canolbwyntio ar yr heriau, y syniad bod yr iaith yn cilio, a'r rhwystrau tuag at newid – yn lle hynny mae angen meithrin ymdeimlad o gyfle, a helpu pobl i ddewis defnyddio'r Gymraeg bob dydd. I helpu gyda'r newid hwn mewn diwylliant, byddwn yn lansio brand newydd er mwyn datblygu negeseuon cyson ar draws ein mentrau polisi o ran y Gymraeg, ac rydym am i gyrff eraill gofleidio'r brand hwn hefyd. Byddwn hefyd yn dysgu o dechnegau marchnata cymdeithasol a newid ymddygiad priodol eraill, a'u defnyddio er lles y Gymraeg.

Mae'r ymrwymiad i ddatblygu cyfres o ymgyrchoedd i newid ymddygiad ieithyddol drwy ddefnyddio arbenigedd marchnata cymdeithasol wedi parhau yn 2015-16, gyda ymgyrchoedd penodol o dan adain ymgyrch ehangach 'Pethau Bychain', gan gyfrannu tuag at yr ymrwymiad i farchnata'r Gymraeg ym Maes Strategol 6 (Seilwaith) *iaith fyw: iaith byw*. Roedd ymgyrch **C'mon Cymru** ar gyfer pencampwriaeth Cwpan Rygbi'r Byd a chystadleuaeth rygbi'r Chwe Gwlad yn barhad o'r ymgyrch ar gyfer cystadleuaeth y Chwe Gwlad y llynedd. Nod yr ymgyrch yw defnyddio'r naws wladgarol a geir wrth gefnogi tîm rygbi Cymru i annog pobl i arddel eu Cymreictod a dysgu a chanu'r anthem genedlaethol, ac yn sgil hynny tynnu sylw at y pethau bychain y mae modd eu gwneud yn Gymraeg.

Cynhaliwyd ymgyrch **Gair am Aur** er mwyn ceisio codi ymwybyddiaeth o'r cyfleoedd i wneud pethau Bychain Cymraeg dros yr haf, a chynhaliwyd ymgyrch ddigidol drwy'r cyfryngau cymdeithasol adeg y Nadolig i annog pobl i wneud y pethau bychain dros yr ŵyl, er enghraifft rhoi'r Gymraeg mewn cerdyn Nadolig.

Yn ogystal, cafwyd cyfres o ymgyrchoedd yn ystod y flwyddyn ddiwethaf a oedd yn canolbwyntio'n benodol ar newid ymddygiad pobl ifanc. Fel rhan o ymgyrch **Cân Pethau Bychain**, cynhaliwyd 6 gweithdy recordio ar y thema Pethau Bychain gyda Mei Gwynedd er mwyn rhoi cyfle i bobl ifanc ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r ysgol ac i ddefnyddio modelau rôl ac ymgysylltu â cerddoriaeth Gymraeg. Cafwyd ymgyrch ar gyfer pobl ifanc yn yr Eisteddfod a oedd yn rhoi cyfle iddynt greu cynnwys digidol ar gyfer eu cyfoedion yn ystod yr ŵyl, ac roedd ymgyrch ddigidol **Lot o ŵyl** yn annog pobl ifanc i ymgysylltu â'i gilydd trwy'r cyfryngau cymdeithasol yn Gymraeg. Hefyd, cynhaliwyd ymgyrch benodol ar gyfer pobl ifanc yn sioe sgiliau Cymru i'w hannog i barhau i ddysgu drwy'r Gymraeg ac i weld gwerth y Gymraeg fel sgil pan fyddant yn cychwyn eu gyrfa neu'n gwneud dewisiadau ar gyfer eu dyfodol.

Ers lansio gwefan Cymraeg yn mis Mawrth 2015, rydym wedi parhau i ddatblygu, hyrwyddo a gwella'r wefan. Yn dilyn y lansiad denwyd 63,000 o bobl i ymweld a'r wefan gan gynhyrchu dros 1.4 miliwn o ymweliadau â'r tudalennau hyn. Roedd yr adran 'Dysgu' yn boblogaidd, yn enwedig ymysg defnyddwyr di-Gymraeg. Yn ystod haf 2015 ychwanegwyd gwasanaeth Byd Term Cymru i'r wefan er mwyn ehangu'r arlwy o declynnau digidol sydd ar y wefan. Un o'r elfennau mwyaf poblogaidd o'r wefan yn y ddwy iaith yw 'Ap yr wythnos' sy'n hyrwyddo'r ystod eang o apiau newydd sydd ar gael trwy gyfrwng y Gymraeg. Law yn llaw a'r wefan, datblygwyd cylchlythyr er mwyn lledaenu uchafbwyntiau perthnasol am y Gymraeg i gynulleidfa ehangach. Mae'r cylchlythyr hwn bellach wedi'i lansio ac yn cynnig syniadau ar sut i fyw, dysgu a mwynhau trwy gyfrwng y Gymraeg.

Rydym yn parhau i gynyddu ein defnydd o dechnegau marchnata cymdeithasol ac yn annog ein partneriaid i wneud hynny hefyd. Trwy gydol y flwyddyn defnyddiwyd technegau marchnata cymdeithasol i gefnogi ymgyrch newid ymddygiad Pethau Bychain ac ymgyrchoedd cysylltiedig. Cynhaliwyd yr ymgyrchoedd hyn dros y cyfryngau cymdeithasol a thrwy hysbysebu ar y teledu ac ar y we. Defnyddiwyd y wefan 'Cymraeg' fel llwyfan i hyrwyddo digwyddiadau, ymgyrchoedd a gwaith ein partneriaid, a hefyd cyfleoedd newydd i ddefnyddio'r Gymraeg, er enghraifft apiau a meddalwedd newydd. Gwnaeth y niferoedd sydd yn dilyn ein cyfrifon ar y cyfryngau cymdeithasol barhau i dyfu trwy gydol y flwyddyn.

Astudiaeth achos – Dydd Miwsig Cymru

Roedd y prosiect yn ceisio defnyddio cerddoriaeth cyfrwng Cymraeg er mwyn dylanwadu ar ganfyddiad pobl ifanc o'r iaith, ac i ddangos y gall y Gymraeg gael ei defnyddio mewn modd naturiol, creadigol a modern, yn ogystal ac ysbrydoli sefydliadau ac unigolion i drefnu a mynychu digwyddiadau ac i rannu cerddoriaeth cyfrwng Cymraeg ar gyfryngau cymdeithasol ar yr un diwrnod. Ynghyd â sylw ar y cyfryngau traddodiadol y bwriad oedd i'w gwneud bron yn amhosib i beidio methu cerddoriaeth cyfrwng Cymraeg ar y diwrnod yma.

Roedd gweithio mewn partneriaeth yn hanfodol i'r prosiect, gyda ffrifio partneriaethau newydd gyda busnesau yn ogystal a chynnal y bartneriaeth gyda'n partneriaid traddodiadau fel yr Urdd, Mentrau Iaith, Yr Eisteddfod Genedlaethol ac eraill.

Crëwyd mini hub ar wefan Cymraeg i hyrwyddo'r diwrnod

(www.llyw.cymru/cymraeg/dyddmiwsigcymru) a oedd yn cynnwys:

- Pecyn digidol i ysgolion, sefydliadau, unigolion a'r cyfryngau
- Awgrymiadau ar ffyrdd i gyfrannu
- Cyfres o gyfweiliadau gyda aelodau blaenllaw o'r sin, gan gynnwys golygydd NME, Cerys Mathews, a Gwenno Saunders yn ymchwilio ei perthynas gyda cerddoriaeth a'r iaith
- 'playlist' wedi ei greu gan bobl ifanc yn ogystal a golygydd y gwasanaeth ffrydio Deezer UK

Cefnogwyd y diwrnod gan HMV, a rhoddodd gynnig arbennig o ddwy albym Cymraeg sydd yn gwerthu orau am £4.99. Crëwyd 'playlists' o gerddoriaeth

Gymraeg gan olygydd Deezer UK. Bu i'r Grazing Shed chwarae 'playlist' oedd wedi ei roi at ei gilydd gan ddisgyblion ysgol Glantaf. Cynhaliodd Spillers records gig yn y siop yn ogystal a Urban Outfitters yn rhoi llwyfan i DJ Cymraeg yn y siop ar y diwrnod. Bu i'r holl weithgareddau gael cefnogaeth gryf ar gyfryngau cymdeithasol gyda 5,227 tweet gan 1,675 o bobl â gyrhaeddodd dros 3 miliwn o gyfrifon trydar.

Atodiad A: Dangosyddion Strategaeth y Gymraeg

Dangosydd: Canran y plant pum mlwydd oed (ar ddechrau'r flwyddyn academaidd) sy'n siarad Cymraeg yn rhugl gartref (a)

<u>Blwyddyn</u>	<u>Canran</u>
2004	7.0
2005	6.1
2006	6.0
2007	6.1
2008	6.5
2009	6.4
2010	6.4
2011	6.2
2012	7.0
2013	6.4
2014	6.8
2015	6.7
2016	6.5

Ffynhonnell: Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion

(a) Asesiad y rhiant / gofalwr. Cesglir gwybodaeth gan yr ysgol ym mis Ionawr pob blwyddyn.

Dangosydd: Canran y bobl sy'n gallu siarad, darllen ac ysgrifennu Cymraeg

<u>Blwyddyn (a)</u>	<u>Cyfrifiad</u>	<u>Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth</u>
2001	16.3	23.6
2002		22.8
2003		22.4
2004		21.4
2005		21.1
2006		21.3
2007		20.5
2008		20.5
2009		20.4
2010		20.5
2011	14.6	21.1
2012		20.6
2013		21.3
2014		21.8
2015		21.8

Ffynhonnell: Cyfrifiad 2001 a 2011, Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth.

(a) Mae'r Swyddfa Ystadegau Gwladol wedi ail-bwysoli'r Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth i ystyried yr amcanestyniadau diweddaraf o'r boblogaeth. Felly, mae pob amcangyfrif o 2012 wedi cael eu hadolygu.

Mae'r data yn cynrychioli blwyddyn galendr.

Maes strategol 1: Y teulu

Dangosydd: Canran y plant pum mlwydd oed (ar ddechrau'r flwyddyn academaidd) sy'n siarad Cymraeg yn rhugl gartref
(Gweler uchod)

Maes strategol 2: Plant a phobl ifanc

Noder bod data wedi'i gynnwys ar gyfer 2012-13 a 2013-14 a 2014-15 a 2015-2016 ar gyfer dangosyddion y maes strategol hwn er mwyn nodi gwahaniaethau rhwng y ddau gyfnod.

Urdd Gobaith Cymru

	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16
Nifer plant a phobl ifanc yn derbyn cyfleoedd i ddatblygu sgiliau newydd yng ngweithgareddau'r Urdd	81,750	87,733	289,432	416,285*
Nifer plant a phobl ifanc yn cymdeithasu tu allan i'r ysgol - yng ngwersylloedd yr Urdd	34,343	38,407	38,407	44,947

Ffynhonnell: Urdd Gobaith Cymru

** Ar gyfer 2015-16 bu newid yn y ffordd o gasglu niferoedd, y ffigwr yn cynrychioli ymwneud holl unigolion gyda'r Urdd*

Mudiad Ffermwyr Ifanc Cymru

	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16
Nifer pobl ifanc yn cymryd rhan yn rhaglen gweithgareddau blynyddol y CFFI ar lefel sirol	4,870	4,245	5,929	8,710
Nifer mynychwyr gweithgareddau dwyieithog yn y Pentref Ieuencid yn ystod Sioe Frenhinol Cymru	18,000	14,000	14,000*	14,000*

Ffynhonnell: Ffermwyr Ifanc Cymru.

** amcan*

Mentrau Iaith

	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16
Nifer gweithgareddau a drefnir i blant a phobl ifanc	529	602	1,145	934
Nifer mynychwyr gweithgareddau a drefnir i blant a phobl ifanc	12,770	14,873	17,257	31,931

Ffynhonnell: Mentrau Iaith

Eisteddfod Genedlaethol Cymru

	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16
Nifer pobl ifanc wedi cymryd rhan mewn gweithdai a gweithgareddau.	700	1,398	1,398	1,300
Nifer mynychwyr Gweithgareddau Maes B.	4,207	6,873	5,500	9,470

Ffynhonnell: Eisteddfod Genedlaethol Cymru

Maes strategol 3: Y gymuned

Urdd Gobaith Cymru

	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16
Nifer teuluoedd yn mynychu penwythnos teulu	104	110	-	-
Nifer o deuluoedd yn mynychu gweithgareddau penodol i deuluoedd			1,007	1,166
Nifer cynlluniau chwarae i'r teulu a ddatblygir o'r newydd	28	60	d/b	d/b
Nifer yn mynychu Eisteddfod yr Urdd	96,473	80,000	86,000	88,000

Ffynhonnell: Urdd Gobaith Cymru

Merched y Wawr

	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16
Nifer mynychwyr gweithgareddau blynyddol a gydlynir	3,000	3,000	5,040	40,651*

Ffynhonnell: Merched y Wawr (amcangyfrif)

*newid yn y ffordd o gyfri mynychwyr. Ffigwr yn adlewyrchu holl ymwneud unigolion a'r mudiad.

Mentrau Iaith

	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16
Nifer gweithgareddau sydd wedi eu cynnal yn gymunedol	673	619	689	1,048
Nifer mynychwyr gweithgareddau cymunedol	*	11,840	35,862**	57,620**
Nifer sgysiau 1:1 sydd wedi eu cynnal i hyrwyddo manteision y Gymraeg fel rhan o weithgareddau a drefnir	10,434	8,393	9,279	8,737

Ffynhonnell: Mentrau Iaith

*Nid oedd y Mentrau yn adrodd ar niferoedd mynychwyr yn ystod y cyfnod hwn

** Ml Caerdydd yn cynnwys ffigwr Tafwyl

Mudiad Ffermwyr Ifanc

	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16
Nifer pobl sy'n mynychu gweithgareddau a drefnir gan Fudiad y Ffermwyr Ifanc yn gymunedol	10,140	10,500*	9,628	18,020

Ffynhonnell: Mudiad Ffermwyr Ifanc Cymru

* amcan

Eisteddfod Genedlaethol Cymru

	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16
Nifer yn mynychu Eisteddfod Genedlaethol Cymru	138,767	153,606	143,502	150,776

Ffynhonnell: Eisteddfod Genedlaethol Cymru

Maes strategol 4 – Y gweithle

Dangosydd: Nifer y cyrff y mae'n rhaid iddynt gydymffurfio â safonau gweithredu yn ymwneud â'r Gymraeg sy'n ceisio hybu a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle.

Nid oes modd adrodd ar y dangosydd hwn nes bod y safonau gweithredu yn ymwneud â'r Gymraeg wedi eu gosod ar y cyrff perthnasol.

Dangosydd: Canran staff Llywodraeth Cymru sy'n defnyddio'r Gymraeg yn y gwaith.

Defnydd o'r Gymraeg gan staff Llywodraeth Cymru yn y gweithle, yn ôl gallu iaith Gymraeg, 2013 (a)

	<u>Siarad Cymraeg yn rhugl</u>	<u>Siarad cryn dipyn o Gymraeg</u>	<u>Siarad ychydig o Gymraeg</u>	<u>Gallu dweud ychydig eiriau yn y Gymraeg</u>
Defnyddio'r Gymraeg bob amser	8.2	0.4	0.5	0.7
Defnyddio mwy o Gymraeg nag o Saesneg	15.2	0.8	0.0	0.0
Defnyddio tua'r un faint o Gymraeg ag o Saesneg	22.4	4.2	0.2	0.2
Defnyddio mwy o Saesneg nag o Gymraeg	46.3	55.3	14.9	4.5
Defnyddio Saesneg bob amser	7.9	39.3	84.5	94.6
Cyfanswm	100.0	100.0	100.0	100.0

Ffynhonnell: Arolwg Pobl Llywodraeth Cymru

(a) Cwestiwn a ofynnwyd: Ym mha iaith ydych chi'n gwneud eich gwaith? Dewiswch yr opsiwn sy'n disgrifio eich defnydd o iaith orau.

Defnydd o'r Gymraeg gan staff Llywodraeth Cymru yn y gweithle, yn ôl gallu iaith Gymraeg, 2014 (a)

	<u>Siarad Cymraeg yn rhugl</u>	<u>Siarad cryn dipyn o Gymraeg</u>	<u>Siarad ychydig o Gymraeg</u>	<u>Gallu dweud ychydig eiriau yn y Gymraeg</u>
Defnyddio'r Gymraeg bob amser	5.9	0.0	0.0	0.4
Defnyddio mwy o Gymraeg nag o Saesneg	16.4	0.4	0.0	0.0

Defnyddio tua'r un faint o Gymraeg ag o Saesneg	21.8	2.8	0.0	0.0
Defnyddio mwy o Saesneg nag o Gymraeg	49.0	56.6	17.0	5.4
Defnyddio Saesneg bob amser	6.9	40.2	83.0	94.2
Cyfanswm	100.0	100.0	100.0	100.0

Ffynhonnell: Arolwg Pobl Llywodraeth Cymru

(a) cwestiwn a ofynnwyd: Ym mha iaith ydych chi'n gwneud eich gwaith? Dewiswch yr opsiwn sy'n disgrifio eich defnydd o iaith orau.

Defnydd o'r Gymraeg gan staff Llywodraeth Cymru yn y gweithle, yn ôl gallu iaith Gymraeg, 2016 (a)

	<u>Siarad Cymraeg yn rhugl</u>	<u>Siarad cryn dipyn o Gymraeg</u>	<u>Siarad ychydig o Gymraeg</u>	<u>Gallu dweud ychydig eiriau yn y Gymraeg</u>
Defnyddio'r Gymraeg bob amser	5.7	0.0	0.2	0.8
Defnyddio mwy o Gymraeg nag o Saesneg	13.3	0.0	0.0	0.1
Defnyddio tua'r un faint o Gymraeg ag o Saesneg	18.4	3.1	0.0	0.1
Defnyddio mwy o Saesneg nag o Gymraeg	60.3	75.0	30.3	6.7
<i>Defnyddio mwy o Saesneg nag o Gymraeg - defnyddio'r Gymraeg bob dydd</i>	38.6	19.9	4.4	1.2
<i>Defnyddio mwy o Saesneg nag o Gymraeg - defnyddio'r Gymraeg bob wythnos</i>	11.4	25.0	6.8	0.9
<i>Defnyddio mwy o Saesneg nag o Gymraeg - defnyddio'r Gymraeg yn llai aml na phob wythnos</i>	10.2	30.1	19.0	4.6
Defnyddio Saesneg bob amser	2.3	21.9	69.6	92.3
Cyfanswm	100.0	100.0	100.0	100.0

Ffynhonnell: Arolwg Pobl Llywodraeth Cymru

(a) Cwestiwn a ofynnwyd: Ym mha iaith ydych chi'n gwneud eich gwaith? Dewiswch yr opsiwn sy'n disgrifio eich defnydd o iaith orau.

Yn 2016, newidiwyd y categorïau ateb fel bod modd i'r rhai sydd yn defnyddio mwy o Saesneg nag o Gymraeg nodi a oeddent yn defnyddio'r Gymraeg bob dydd, bob wythnos neu'n llai aml na hynny. Cyfunir y categorïau newydd hyn yn y tabl uchod er mwyn gallu cymharu â chanlyniadau arolygon blaenorol.

Mae data Arolwg Pobl 2016 yn cynrychioli cyfnod adrodd 2015-16, gan i'r Arolwg gael ei gynnal ym mis Ionawr 2016.

Maes strategol 5: Gwasanaethau Cymraeg

Dangosydd: Y defnydd o wahanol wasanaethau a ddarperir yn Gymraeg

Trafodion ar-lein DVLA trwy gyfrwng y Gymraeg (a)

<u>Blwyddyn</u>	<u>Trwydded gyrru ar-lein</u>	<u>Trwydded cerbydau electronig (b)</u>
2004-05	..	24
2005-06	..	179
2006-07	..	1,152
2007-08	..	1,839
2008-09	..	1,890
2009-10	..	2,238
2010-11	287	2,636
2011-12	442	3,130
2012-13	456	3,549
2013-14	417	3,971
2014-15 (c)	664	6,431
2015-16	877	7,823

Ffynhonnell: DVLA

(a) Mae'r data hyn bellach yn cael eu cyflwyno yn ôl blwyddyn ariannol yn hytrach na blwyddyn galendr.

Mae'r data ar gyfer y Deyrnas Unedig gyfan.

(b) Mae trwydded cerbydau electronig yn cynnwys gwasanaeth ar-lein ar gyfer cwsmeriaid sydd am drethu eu cerbydau neu'n datgan eu bod oddi ar y ffordd.

(c) Yn 2014-15 gostyngodd y DVLA ffioedd ar-lein ar gyfer trwyddedau gyrru a diddymwyd y ddisg dreth.

.. Data ddim ar gael

Prawf theori a phroffion ymarferol trwy gyfrwng y Gymraeg (a)

<u>Blwyddyn</u>	<u>Prawf theori</u>			<u>Prawf ymarferol</u>		
	<u>Cymraeg</u>	<u>Saesneg</u>	<u>% Cymraeg</u>	<u>Cymraeg</u>	<u>Saesneg</u>	<u>% Cymraeg</u>
2007-08	88	61,770	0.14	243	54,890	0.44
2008-09	88	53,046	0.17	364	47,666	0.76
2009-10	69	53,850	0.13	246	64,867	0.38
2010-11	81	53,878	0.15	236	31,068	0.75
2011-12	81	53,750	0.15	444	48,355	0.91

2012-13	59	40,790	0.14	241	38,602	0.62
2013-14	78	46,309	0.17	217	28,418	0.76
2014-15	78	68,669	0.11	306	39,356	0.77
2015-16 (b)	51	60,221	0.08	225	49,372	0.45

Ffynhonnell: Asiantaeth Safonau Gyrru

(a) Dim ond yn cynnwys canolfannau prawf yng Nghymru heblaw am brofion theori yn Gymraeg sy'n cynnwys profion theori yn Gymraeg

(b) Mae profion ymarferol Saesneg ar gyfer 2015-16 yn cynnwys holl ganolfannau prawf yng Nghymru.

Cyn 2015-16 mae profion ymarferol Saesneg ond yn cynnwys canolfannau prawf lle mae o leiaf un prawf ymarferol wedi ei gynnal yn Gymraeg.

Galw lechyd Cymru (NHS Direct)

Blwyddyn	Ymweliadau â Gwefan NHS			Galwadau ffôn (a)			Galwadau ffôn wedi eu hateb (b)		
	Cymraeg	Cyfan swm	% Cymraeg	Cymraeg	Cyfanswm	% Cymraeg	Cymraeg	Cyfanswm	% Cymraeg
2006-07	7,740	391,133	2.0	6,477	352,651	1.8
2007-08	9,129	356,716	2.6	7,630	327,236	2.3
2008-09	8,674	342,264	2.5	7,524	314,687	2.4
2009-10	5,383	641,295	0.8	9,811	478,889	2.0	7,739	404,674	1.9
2010-11	3,546	549,668	0.6	10,141	368,634	2.8	8,053	309,007	2.6
2011-12 (c)	2,981	963,767	0.3	5,292	325,337	1.6	3,159	259,908	1.2
2012-13	3,293	2,019,580	0.2	4,627	347,067	1.3	3,014	241,570	1.2
2013-14 (d)	3,584	3,515,196	0.1	1,708	316,915	0.5	1,689	215,936	0.8
2014-15 (e)	3,483	4,545,133	0.1	1,635	301,198	0.5	1,621	225,667	0.7
2015-16	3,302	4,031,292	0.1	2,021	327,323	0.6	1,991	228,568	0.9

Ffynhonnell: Galw lechyd Cymru

(a) Nifer y galwadau lle mae'r galwr wedi gwranddo ar yr holl neges groeso ac wedi aros ar y llinell am ateb.

(b) Nifer y galwadau a atebwyd gan Galw lechyd Cymru.

(c) O 1 Ebrill 2011 ymlaen nid oedd Galw lechyd Cymru yn gyfrifol am y gwasanaeth y tu allan i oriau meddygon teulu yng Ngwynedd ac Ynys Môn (tua 6,000 o alwadau bob chwarter).

(d) Ar ôl cyflwyno system teleffon newydd, mae'n ynddangos nad yw pob galwad ffôn Cymraeg yn cael ei nodi fel hyn.

Maes strategol 6: Y seilwaith

Nifer y llyfrau, e-lyfrau a chylchgronau Cymraeg (heb gynnwys addysg) a werthir

	<u>2012-13</u>	<u>2013-14</u>	<u>2014-15</u>	<u>2015-16</u>
Nifer o lyfrau Cymraeg a werthwyd trwy Ganolfan Ddosbarthu'r Cyngor Llyfrau yn (ac eithrio gwerslyfrau)	368,642	366,578	341,123	366,305
Nifer o lyfrau Cymraeg a gyhoeddwyd (ac eithrio gwerslyfrau plant) (a)	399	363	367	367
Nifer o e-lyfrau Cymraeg a dwyieithog a gyhoeddwyd ar gyfer oedolion (b)	69	50 (r)	62	20

Ffynhonnell: Cyngor Llyfrau Cymru

(a) Mae'r nifer o lyfrau Cymraeg a gyhoeddwyd (ac eithrio gwerslyfrau plant) ar sail blwyddyn galendr.

(b) Mae'r nifer o e-lyfrau Cymraeg a dwyieithog a gyhoeddwyd ar gyfer oedolion ar sail blwyddyn galendr.

Daeth y grant i annog cyhoeddi e-lyfrau i ben yn ystod 2015-16.

(r) Wedi ei ddiwygio. Mae'r ffigur sy'n ymddangos yn adroddiad blynyddol 2013-14 yn cynnwys e-lyfrau Cymraeg a dwyieithog a gyhoeddwyd ar gyfer plant.

Y nifer sy'n darllen Golwg 360

<u>Cyfnod</u>	<u>Ymweliadau (a)</u>	<u>Tudalennau (b)</u>
Gorffennaf - Medi 2012	6,965	37,427
Hydref - Rhagfyr 2012	7,302	33,871
Ionawr - Mawrth 2013	7,240	39,122
Ebrill - Mehefin 2013	8,009	40,642
Gorffennaf - Medi 2013	7,621	..
Hydref - Rhagfyr 2013	7,712	69,161
Ionawr - Mawrth 2014	9,119	78,245
Ebrill - Mehefin 2014	8,042	84,003
Gorffennaf - Medi 2014	8,013	77,446
Hydref - Rhagfyr 2014	8,839	82,486
Ionawr - Mawrth 2015	8,944	83,410
Ebrill - Mehefin 2015	8,608	61,056
Gorffennaf - Medi 2015	7,945	144,288
Hydref - Rhagfyr 2015	8,289	102,059
Ionawr - Mawrth 2016	7,872	95,114

Ffynhonnell: Cyngor Llyfrau Cymru

(a) Ymweliadau dyddiol unigol.

(b) Mabwysiadwyd system gyfri newydd 'SmarterStats 8.4' ym mis Mehefin sy'n cyfri mewn ffordd mwy dibynadwy. Eglura hyn y newid yn yr ystadegau ond yn anffodus ni chynhyrchwyd ystadegau tudalennau yn y cyfnod Gorffennaf i Fedi 2013.

.. Data ddim ar gael.

Dangosydd Ffigyrau dosbarthu ar gyfer y papurau bro.

** - amcangyfrif

Papur Bro	2012-	2013-14	2014-	2015-
Clebran	780	780	*780*	710
Clochdar	350	350	350	332
Clonc	950	950	880	880
CwmNi (Tua'r Goleuni)	400	400	330	344
Cwlwm	950	950	*950*	850
Dail Dysynni	1,000	1,000	850	850
Dan y Landsker	220	220	150	177
Eco'r Wyddfa	2,000	2,000	1,800	1800
Glo Môn	600	600	600	600
Goriad	1,050	1,050	850	800
Llais	800	800	800	780
Llais Aeron	500	500	450	420
Llais Ardudwy	750	750	750	750
Llais Ogwan	1,450	1,450	1,420	1,360
Lleu	1,400	1,400	1,200	1,200
Nene	700	700	700	650
Papur Dre	1,300	1,300	1,300	900
Papur Fama	580	580	550	550
Papur Menai	1,200	1,200	1,200	1150
Papur Pawb	500	500	400	400
Papur y Cwm	600	600	600	500
Pethe Penllyn	500	500	375	375
Plu'r Gweunydd	750	750	*750*	750
Seren Hafren	475	475	400	475
Tafod Elai	700	700	700	650
Wilia	400	400	400	400
Y Barcud	900	900	*900*	750
Y Bigwn	400	400	450	400
Y Cardi Bach	1,000	1,000	950	860
Y Clawdd	500	500	420	450
Y Ddolen	800	800	720	720
Y Dinesydd	700	700	650	650
Y Fan a'r Lle		10,000	1,850	29,600
Y Ffynnon	1,500	1,500	1,700	1700
Y Gambo	1,250	1,250	1,150	1250
Y Garthen	496	496	450	355
Y Glannau	800	800	800	770
Y Gloran	600	600	500	450
Y Glorian	1,400	1,400	*1,400*	1,300
Y Llien Gwyn	600	600	400	400
Y Lloffwr	950	950	950	950
Y Pentan	1,100	1,100	1,100	1,000
Y Rhwyd	1,000	1,000	980	950

Y Tincer	900	900	800	800
Yr Angor (A)	600	600	600	600
Yr Angor (L)	300	300	300	300
Yr Arwydd	1,100	1,100	1,100	1,000
Yr Hogwr	450	450	450	450
Yr Odyn	1,100	1,100	1,075	1,050
Yr Wylan	1,100	1,100	800	700
Yr Ysgub	700	700	700	700
Cyfanswm	41,151	41,151	35,950	66,808

*amcangyfrif

Ffynhonnell: Casglwyd yr wybodaeth gan Lywodraeth Cymru

Dangosyddion: Ffigurau gwyllo a gwrando ar gyfer S4C a Radio Cymru

S4C

	<u>2010-11</u>	<u>2011-12</u>	<u>2012-13</u>	<u>2013-14</u>	<u>2014-15</u>	<u>2015-16</u>
Cyrhaeddiad 3 munud wythnosol						
Ar draws y DU	602,000	613,000	586,000	551,000	605,000	629,000
Yng Nghymru	461,000	476,000	443,000	383,000	360,000	343,000
Siaradwyr Cymraeg yng Nghymru	205,000	223,000	212,000	187,000	173,000	161,000
Cyrhaeddiad 15 munud misol						
Ar draws y DU	800,000	765,000	724,000	631,000	604,000	572,000
Yng Nghymru	610,000	623,000	590,000	509,000	479,000	463,000
Siaradwyr Cymraeg yng Nghymru	252,000	272,000	261,000	228,000	213,000	199,000

Ffynhonnell: S4C

Radio Cymru

<u>Blwyddyn</u>	<u>Poblogaeth (miloedd)</u>	<u>Nifer y gwrandawyr (miloedd)</u>	<u>Canran</u>
2010-11	2,519	158	6.3
2011-12	2,524	137	5.4
2012-13	2,533	131	5.2
2013-14	2,581	143	5.5
2014-15	2,583	116	4.5

2015-16	2,583	108	4.2
---------	-------	-----	-----

Ffynhonnell: RAJAR

Dangosydd: Pa mor gyffredin yw gwefannau poblogaidd sydd wedi datblygu rhyngwynebau Cymraeg.

Caiff cynnydd ar y dangosydd hwn ei adrodd yn ansoddol.

Dangosydd: Pa mor gyffredin yw banciau, cwmnïau ffonau symudol ac eraill sy'n darparu rhyngwynebau Cymraeg.

Caiff cynnydd ar y dangosydd hwn ei adrodd yn ansoddol.

Atodiad B: Dangosyddion y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg

Deiliant 1 Mwy o blant 7 oed yn cael eu haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg.			
Dangosydd	Llinell sylfaen	Targedau	
	2009	2015	2020
Canran y disgyblion ym Mlwyddyn 2 a asesir yn Gymraeg (iaith gyntaf)	21%	25%	30%

Dangosydd Deiliant 1

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nifer	6,365	6,560	6,728	7,229	7,468	7,594	7,937
Carfan	30,329	30,061	30,655	32,960	33,398	34,175	35,757
%	21.0%	21.8%	21.9%	21.9%	22.4%	22.2%	22.2%

Awdurdodau lleol

	2005 (Nifer)	2015 (Nifer)	2005-15 (Nifer)		2005 %	2015 %	2005-15 %
Ynys Môn	470	539	69		72.6	71.4	-1.3
Gwynedd	1,249	1,228	-21		95.8	98.6	2.8
Conwy	280	305	25		23.6	26.5	3.0
Sir Ddinbych	234	284	50		20.7	24.3	3.5
Sir y Fflint	89	102	13		5.0	5.7	0.6
Wrecsam	143	194	51		9.7	11.3	1.7
Gogledd Cymru	2,465	2,652	187		32.8	33.9	1.1
Powys	208	269	61		14.0	19.1	5.1
Ceredigion	523	487	-36		75.3	76.3	1.1
Sir Benfro	272	252	-20		20.0	19.2	-0.8
Sir Gaerfyrddin	936	1,189	253		50.8	57.0	6.2
Abertawe	254	408	154		10.0	14.6	4.7
Castell-nedd Port Talbot	267	285	18		16.8	18.3	1.6
De-orllewin a Chanolbarth Cymru	2,460	2,890	430		25.8	29.5	3.7
Pen-y-bont ar Ogwr	134	153	19		8.5	9.4	0.9
Bro Morgannwg	141	238	97		9.5	14.4	5.0
Rhondda Cynon Taf	502	574	72		18.8	20.7	1.9
Merthyr Tudful	68	89	21		11.1	11.6	0.5
Caerdydd	428	663	235		11.8	15.8	4.0
Canolbarth y De	1,273	1,717	444		12.8	15.6	2.8
Caerffili	222	357	135		10.8	16.4	5.6
Blaenau Gwent	34	49	15		4.3	6.2	1.9
Torfaen	94	127	33		8.4	11.8	3.4
Sir Fynwy	21	44	23		2.3	4.8	2.5
Casnewydd	52	98	46		2.9	5.0	2.1
De-ddwyrain Cymru	423	675	252		6.3	9.7	3.4
Cymru	6,621	7,937	1,316		19.6	22.2	2.6

Deilliant 2

Mwy o ddisgyblion yn parhau i wella eu sgiliau iaith wrth drosglwyddo o'r ysgol gynradd i'r ysgol uwchradd.

Dangosydd	Llinell sylfaen	Targedau	
	2009	2015	2020
Canran y disgyblion ym Mlwyddyn 9 a asesir yn Gymraeg (iaith gyntaf).	16%	19%	23%

Dangosydd Deilliant 2

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nifer	5,594	5,550	5,862	5,787	5,668	5,540	5,638
Carfan	35,221	34,717	35,903	34,520	33,380	32,354	31,755
%	15.9%	16.0%	16.3%	16.8%	17.0%	17.1%	17.8%

Consortia	Blwyddyn 6 2012	Blwyddyn 9 2015	BI 6-9 2012-15	BI 6-9 2011-14	BI 6-9 2010-13	BI 6-9 2009-12
Ynys Môn	574	428	-146			
Gwynedd	1,231	1,043	-188			
Conwy	243	223	-20			
Sir Ddinbych	239	254	15			
Sir y Fflint	90	90	0			
Wrecsam	118	115	-3			
Gogledd	2,495	2,153	-342	-348	-346	-294
Powys	199	163	-36			
Ceredigion	468	446	-22			
Sir Benfro	254	165	-89			
Sir Gaerfyrddin	959	847	-112			
Abertawe	245	234	-11			
Castell-nedd Port Talbot	237	173	-64			
De-orllewin a Chanolbarth	2,362	2,028	-334	-385	-430	-460
Pen-y-bont ar Ogwr	130	110	-20			
Bro Morgannwg	139	124	-15			
Rhondda Cynon Taf	466	494	28			
Merthyr Tudful	65	0	-65			
Caerdydd	419	391	-28			
Canolbarth y De	1,219	1,119	-100	-61	-91	-73
Caerffili	219	207	-12			
Blaenau Gwent	28	0	-28			
Torfaen	66	131	65			
Sir Fynwy	28	0	-28			
Casnewydd	34	0	-34			
De-ddwyrain	375	338	-37	-21	-22	-19
Cymru	6,464	5,638	-826	-821	-890	-846

Deilliant 3

Mwy o fyfyrwyr yn astudio ar gyfer cymwysterau drwy gyfrwng y Gymraeg

Dangosyddion	Llinell sylfaen 2009	Targedau	
		2015	2020
3a. Canran y disgyblion a gofrestrir ar gyfer TGAU Cymraeg (iaith gyntaf) a gofrestrir ar gyfer o leiaf ddau gymhwyster Lefel 1/2 arall drwy gyfrwng y Gymraeg.	80.9%	84%	88%
3b. Canran y disgyblion a gofrestrir ar gyfer TGAU Cymraeg (iaith gyntaf) a gofrestrir ar gyfer o leiaf bum cymhwyster Lefel 1/2 arall drwy gyfrwng y Gymraeg.	58.4%	62%	68%

*ac eithrio Cymraeg iaith gyntaf a Llenyddiaeth Gymraeg; mae TGAU Cymhwysol a Gwyddoniaeth ddwbl yn cyfrif fel dau gymhwyster; mae cyrsiau byr yn cyfrif fel un cymhwyster; yn seiliedig ar ddata CBAC yn unig.

Dangosydd	2010	2011	2012	2013	2014	2015
3a. O leiaf dau bwnc drwy gyfrwng y Gymraeg	79.5%	81.0%	85.3%	81.6%	79.3%	80.3
3b. O leiaf bum pwnc drwy gyfrwng y Gymraeg	59.7%	62.2%	64.9%	55.5%	52.5%	54.0

Deilliant 4

Mwy o fyfyrwyr 16–19 oed yn astudio pynciau drwy gyfrwng y Gymraeg, mewn ysgolion, colegau a dysgu seiliedig ar waith.

Dangosyddion	Gwaelodlin 2007/08 CC+D**	Targedau	
		2015 CC + D**	2020 CC + D**
Gweithgareddau addysg myfyrwyr yn ôl cyfrwng addysgu (LA26)*			
Ysgolion	14.9%	18%	20%
Sefydliadau addysg bellach	4.7%	7%	10%
Dysgu seiliedig ar waith	1.4%	2.5%	4%

* Ac eithrio addysg iaith Gymraeg

** CC = Cyfrwng Cymraeg, D = Dwyieithog

Gweithgareddau addysg myfyrwyr yn ôl cyfrwng addysgu (LA26)	2009/10*	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15**
	CC+D	CC+D	CC+D	CC+D	CC+D	CC+D
Ysgolion	17.1%	21.0%	17.4%	20.1%	20.5%	20.4%
Sefydliadau addysg bellach	6.2%	5.7%	6.7%	8.4%	8.5%	7.2%
Dysgu seiliedig ar waith	1.5%	3.0%	3.9%	3.6%	3.0%	6.7%

*Cyn 2010/11, roedd data ar gyfer dysgu seiliedig ar waith wedi'i ddarparu gan sefydliadau addysg bellach, yn cael ei gategoreiddio o dan 'Sefydliadau addysg bellach'. Ers 2010/11 mae'r data yma wedi'i gategoreiddio o dan 'Dysgu seiliedig ar waith'.

**Addaswyd diffiniad o addysgu cyfrwng Cymraeg a dwyieithog ôl-16 yn y Cofnod Dysgu Gydol Oes Cymru a daeth yn weithredol yn 2014/15. Bellach, cofnodir y cyfrwng dysgu a iaith yr asesiad ar gyfer pob unigolyn, yn hytrach na'r dosbarth cyfan lle mae'r addysgu'n digwydd. O ganlyniad gwelwyd gostyngiad o 8.5% yn 2013/14 i 7.2% yn y data ar gyfer 2014/15.

Deilliant 5 Mwy o ddysgwyr â sgiliau iaith uwch yn y Gymraeg.			
Dangosyddion	Gwaelodlin	Targedau	
	2009	2015	2020
5a. Cyfanswm cofrestriadau Cymraeg Safon Uwch Iaith Gyntaf fel canran o gofrestriadau TGAU Cymraeg Iaith Gyntaf, ddwy flynedd yn gynharach	6.7%	7%	8%
5b. Cyfanswm cofrestriadau Cymraeg Safon Uwch Ail Iaith fel canran o gofrestriadau TGAU Cymraeg Ail Iaith cwrs byr a chwrs llawn, ddwy flynedd yn gynharach	3.0%	3.5%	4%

2010: Dangosydd 5a – iaith gyntaf

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Dangosydd	6.7%	6.7%	6.8%	5.5%	5.9%	5.3%	5.5
Nifer	345	363	357	303	315	279	310

2010: Dangosydd 5b – Ail iaith

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Dangosydd	2.9%	2.4%	2.6%	2.3%	1.9%	1.8%	1.5
Nifer	593	497	542	511	434	409	363